

ΔΕΙΞΙΣ.

Τὰ γὰρ ἔκ τινος μὴ ἑλευθέως, ἀλλ' ἀναγκάως προΐοντα, προβλύσεις εἰσὶν, ἢτοι ἐπιρροαὶ, ἀνάγκη φύσεως τῆ ἐξ ἑ πρόεισιν ἐκπηγάζοντα. Ἐπεὶ δὲ αἱ τοιαῦται κινήσεις καὶ ἐνέργειαι τὴν τῆ λόγῃ φθάνουσι χρῆσιν (Πρ. ΚΒ'), οὐκ ἂν εἶεν ὅτι μὴ ἐπιρροαὶ ψυχῆς ἀναγκάως ἔχουσαι, εἴγε ἐξ αὐτῆς ἀμέσως εἰσὶ.

Πρότ. ΚΔ'.

Ἐὰν ἡ ψυχὴ ἀμεσος ἀρχὴ τεθῆ τῆς ἐν τῷ σώματι ἐνεργείας, ἔσαι εἶδος οὐσιώδες τῆ σώματος.

ΔΕΙΞΙΣ.

Ἐσαι γὰρ, εἰ τῷ ἔτως ἔχει, ἢ τῆ σώματος ἐνέργεια ἀναγκαῖα τις ἐπιρροὴ τῆς ψυχῆς τῆς δι' ὅλη διήσεως τῆ σώματος (Πρ. ΚΓ'). Αἱ δὲ ἀνάγκη φύσεως ἀπό τινος ἐπιρροαὶ ἐσιώδεις εἰσὶν ἐκείνω· οὐσιώδης ἄρα τῆ ψυχῆ ἢ τοιαύτη ἐνέργεια. Καὶ αὐτὴ δὴ ἔσαι ἡ ψυχὴ ἢ δραστήριος, ἐνέργεια οὐσα καὶ ἐντελέχεια ἢ τῆ σώματος, τῆς εἶδος αὐτῆ οὐσιώδης.

Πόρισμα Α'.

Ἐπεὶ ἔτως οἱ περὶ Πλάτωνα καὶ Καρτέσιον τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ καθίζουσιν, ὡς αὐτὴν ἀρχὴν τυγχάνειν ἀμεσον ὅλης τῆς ἐνεργείας τῆ σώματος, οὐ δυνήσονται πάντως εἰδὲ αὐτοὶ ἀποφᾶναι, ὅτι εἶδος ἡ ψυχὴ ἐσιώδης τῆ σώματος (Πρ. ΚΔ').

Ἀλλὰ καὶ τοὶ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τὴν ἔδραν ἔχουσα ἡ ψυχὴ, κἂν τεύθει διεξάγει τὸ ὅλον σῶμα, τῆς προσηκῆσης τοῖς μέλεσι μεταδιδῶσα κινήσεως, τελεῖ μὲν τοὶ τῆτο καὶ μὴ φυσικῶς ἐπὶ τῷ σώματι ἐπιρρέουσα, ἢ τί κωλύει, φατίν; Ἀλλὰ γὰρ κἂν ἐνεῖναι πληθὺν πνευμάτων δαψιλῆ τε καὶ ἀφθονον δῶμεν τῷ σώματι, εἰς παραγωγὴν τῶν ἐνεργειῶν τῆ αὐτῆ περιδεξίως ἔχόντων, κἂν τε ὑποθῶμεν ἀντὶ τῶν πνευμάτων ἐπὶ τῆτω ὑπεργεῖν τὰ νευρίδια, καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς ὑγρὸν, κἂν τε τῆς πάνυ λεπτῆς σήμονας, ὃ καὶ μᾶλλον εἶκος, τῆ ὅλη οἶονεὶ ὑφάσματος, ἐκ τῆ ἐγκεφάλου ἀρχεῖναι δοκῶντος, καὶ τῆ ζῆν ὡσαύτως ἐκεῖθεν, ἄλλοι δὴπε εἴξει, εἰ κινήθησεται ὑπὸ τῆς ψυχῆς ὁ ἀδὴν (Pinealis καλεῖται παρὰ τῆ καρπῆ τῆς πίτυος τὴν ἐμφέρειαν), ἢ τὸ μόριον τῆ ἐγκεφάλου, ὅθεν τὰ νεῦρα προῖασιν πρὸς σύσασιν τῆς ἐν τῷ σώματι ζωῆς τε καὶ ἀρμενίας. Τὶ γῆν εἰπεῖν ἔχοισιν οἱ περὶ Καρτέσιον; Πότερον βυλήσει μόνη ἡ ψυ-

χή πανταχόσε τὸν ἀδένεα δὴ τῆτον ὑποσαλεύει, ἢ κατ' ἀνάγκην φύσεως ἰδίας; Εἰ γὰρ τῆτο, φυσικῆς ἄνευ ἐπιρροῆς καὶ ἐπενεργήσεως ἢκ ἂν γένοιτο. Εἰδ' ἐκεῖνο φαῖεν, καὶ ἀπερινόητα ἡμῖν ἐρῶσι, καὶ ἀπερ τῆ ἐν ἡμῖν ἐναργεῖ συνειδήσει τυγχάνει προδήλως μαχόμενα.

Τι δ' ὅτι, προσιδέασι, τῶν μελῶν τὰ παραλελυμένα, μὴ δεκτικὰ ὄντα τῆς ἀπὸ τῆ ἐγκεφαλῆς κινήσεως, καὶ ζωῆς ἀμοιρεῖ, καὶ αἰσθήσεως; Ἀμέλειτοι ὅτι καὶ αὐλοὶ οἱ τῶν μυστικῶν, οἷς ἐνεφράγη τὰ σόμια, δι' ὧν δέισιν ἢ πνοῇ, ἤχον ἔδενε ἀποδιδόασιν, ἀλλ' ἐν ᾧ ἤχῃσι, πάντως ἐμφορῶνται τῆ πνεύματος. Καὶ κλάδοι δ' ἐκείτι θάλλουσι, μὴ διηθεμένε δι' αὐτῶν τῆ χυλῆ, ἐξ ἧ τρέφονται, καίτοι εὐθαλεῖς ὄντες, τῆτον ἐνδέχονται. Οὕτωτοι καὶ ἡ αἰσθητικὴ καὶ φυτικὴ αὐτῆ, ἐποία ποτ' ἂν ἦ, δύναμις, ἢκ ἂν, εἰμὴ διὰ τῶν εὐ πεφυκότων σκευῶν καὶ ὀργάνων πρὸς ὑποδοχὴν ταύτης διῆσα, μεταδῶ τοῖς μέλεσι καὶ ζωῆς καὶ αἰσθήσεως.

Καὶ μὴν ἐπειδὴ φασὶν ἐκ τῆς κεφαλῆς ἢ τῆ ἀνθρωπίνου σώματος κατασκευὴ τὴν ἀρχὴν ἔχει, ἐκεῖσε εἶκος καὶ τὴν ἔδραν τῆς ψυχῆς εἶναι, ὅθεν ἂν ῥᾶον διεξάγειντε καὶ κινεῖν ἔχοι τὸ σῶμα. Εἰ γεμὴν τῆτο, καὶ τῶν κτηνῶν ἢ ψυχῆ, ὧν ἡ κατασκευὴ παραπλησίια τῆ τῷ ἀνθρώπῳ, ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ προκαθεοθήσεται, ἢτε πλαστικὴ τῶν φυτῶν δύναμις ἐν ἐνὶ μόνῳ σπέρματι, ἢ καὶ ταῖς ῥίζαις μόναις ἐνέσαι, καὶ μόνῃ τῆ τῶν σιμωνιδίων περισολῆ καὶ αὐτῆ ἐνεργήσεται.

Τι θαί; ἢ δεήσει τὰς διανοήσεις τελείσθαι ὑπολαμβάνειν ἐφ' ὅλα τῆ σώματος; Πῶς γὰρ οὐχί, εἰ ὅλω συνεκτέταται; Ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν ἢκ ἔστιν. Οὐδὲ τῆτο γένε ἄρα. Ἀλλὰ γὰρ οἱ Σχολαστικοὶ ἢκ ἀφυῶς ἀπαντῶσι, δι' ὅλα μὲν ἐπεκτείνεσθαι φάσκοντες, μὴ ὡσαύτως δὲ, ἀλλὰ σὺν διαφορᾷ ἐπὶ ἐκάστῃ τῶν μερῶν ἐνεργεῖν, ἢ τῆτο πρὸς ἐνέργειαν πέφυκε, καὶ ὄραν μὲν ὀφθαλμοῖς, ὡσὶ δ' ἀκείν, τοῖς δὲ μυκτῆρσιν ὀσφραίνεσθαι, ὡσπερ καὶ ἐπὶ φυτῶν ὁ ἐνδιηθέμενος αὐτοῖς πρὸς τροφήν χυλὸς λευκάζει μὲν ἐν ἀνθεσι, χλοάζει δ' ἐν φύλλοις, χροιάς δὲ ποικίλας ἐν τοῖς καρποῖς ἀμφιέννυται· καὶ ἐν μυστικοῖς αὐλοῖς ὁ μὲν βαρύν, ὁ δὲ ὀξύν ἤχει, ὁ δὲ μέσον· ἢτε θερμότης ἢ αὐτῆ τὰ μὲν σκληρύνει, τὰ δὲ ἐκτῆκει. Ῥᾷδιον δὲ τῆτο, ἢ οὐσίαν, φατῖν, οἷασθαι ἐκτάσεως ἀμοιρον, καὶ πάντῃ τῆς μετὰ τῆ σώματος κοινωνίας ἀπηλλαγμένην, ὅσμησ κατά τὸ αὐτὸ, καὶ ἤχε, καὶ χυμῆ, καὶ χροιάς, καὶ θερμότητος, καὶ ψυχῆς, καὶ ἄλλου, καὶ ἡδονῆς, ὅ τὰ πολλὰ συμβαίνει, αἰσθάνεσθαι. Πῶς γὰρ ταῦ-

τα ἐν ἐνὶ τῷ ἀδένι, ἢ μᾶλλον ἐφ' ἐντι τῶν γεωμετρικῶν ἢ ἀδυνατάτων σημείων ἢ ψυχὴ ἅμα τὰ ἕτως ἐναντία συμπέπονθε;

Πόρισμα Β'.

Εἰ μὴ εἶδος οὐσιῶδες τῆ σώματος τυγχάνει οὕσα ψυχῇ, ἕδενά τρόπον ἀμέσως αὐτὴ ἐπιρρέυσει τῷ σώματι.

Σχόλιον.

Συνῆκε τῆτο Μαλεβράγγιός τε ἢ Λεϊβνίτιος, διὸ ἢ πᾶσαν τὴν μεταξὺ ψυχῆς ἢ σώματος κοινωνίαν ἄραι ἐκ μέσθ δεῖν ἔγνωσαν, ἔ μὲν τῷ τῶν κατ' ἀφορμὴν αἰτίων συστήματι, ὃ δὲ τῆ προδιαταχθεῖση ἁρμονίᾳ. Ὁ γὰρ ἐφ' ἐνίτινι τῶν μερῶν τὴν κατὰ ἀμέσον ἢ φυσικὴν ἐπιρροὴν κοινωνίαν τιθέμενος, ὃ αὐτὸς ἔοικε ἢ φρονεῖν, διὰ παντὸς τῆ σώματος διήκειν, ἢ ὅλον κινεῖν τὴν ψυχὴν, μηδαμῶς εἶναι τῶν ἀδυνατάτων, ἕδέ γε τῆ λοιπῆ περιέσει αὐτῷ, ὅθεν τὸς Σχολαστικὰς μωμήσαιο. Εἰ δ' ἀπόφησιν ἐπὶ τὰ πλείω τῶν τῆ σώματος μερῶν, τί μὴ ἀποφήσει τῆτο ἢ ἐπὶ πάντων;

Πρότ. ΚΕ'.

„Εἴπερ ἐπὶ τῆ ἐγκεφάλῳ προκαθημένη ψυχῇ εἶδος οὐσιῶδες ἐκ ἔσι τῆ σώματος, δετέον μέσθιν τινὰ οὐσίαν, ἣτις φυτικὴ τε ἢ αἰσθητικὴ ψυχὴ λέγοιτ' ἂν, ἣτοι ἀρχὴ δραστήριος τῶν ἐν τῷ σώματι ἀναγκαίων ἐνεργημάτων.

Δειξις.

Εἰ γὰρ ἕτως ἐφεδρεύει, ἕκ ἐπιρρεῖ τῷ σώματι (Πρ. ΚΔ'. Πορ. Β'), αἴτε φυτικαὶ ἢ αἰσθητικαὶ ἐνεργεῖαι, αἱ ἀναγκαίως (Πρ. ΚΒ') ἐνῆσαι τῷ σώματι, ἕκ ἔχουσιν ὑπὸ τῆς ψυχῆς προῖέναι. Τοιγαρῆν ἄλλης τινὸς ἔσονται ἀρχῆς δραστήρια (Πρ. Ξς'. μέρ. Α'), ἣτις εἰκότως ψυχὴ μέσθ κληθήσεται, ἣτοι φυτικὴ ἢ αἰσθητικὴ.

Σχόλιον.

Πολὺ ἐν φιλοσοφῆσι τὸ νεῖκος συνέσει περὶ ταύτης τῆς μέσθς ψυχῆς· οἷτε γὰρ ἀρχαῖοι αὐρᾶ οἰονεῖτινι πάνυ λεπτῆ τὰς ψυχὰς ἦσαν ἀμφισβυνῆτες, ἣτις εἶη εἰκότως ἢ μέσθ ψυχὴ, ὡς ἔσι μαθεῖν παρὰ τῷ Ποιητῇ (1).

(1) Ὀμήρ. Δ. Ὀδυσ.

Τόνδε μέτ' εἰσενόησα βίην ἤρα κλησίην
 Εἶδωλον. Αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι
 Τέρπεται ἐν θαλίῃς.....

Ἡσπίασαντο δὲ τὴν δόξαν τῆς μέσης ταύτης ψυχῆς πολλοίτε ἄλλοι, ἔ
 Ζαβαρέλλας (1), ἔ Ἐνρικός ὁ Γανδαβήνσιος (2), ὁ ἔ τρεῖς ψυχὰς ἐν ἀνθρώ-
 πῳ οἶονεῖ ἕσας τρεῖς πραγματιωδῶς διακρίνων, τὴν μὲν φυτικὴν, ἣτις ὕλη
 εἶη τῆς αἰσθητικῆς, τὴν δὲ αἰσθητικὴν ὕλην τῆς λογικῆς, τὴν δὲ λο-
 γικὴν εἶδος ἀνθρώπου ἕσαν ἔ ἐντελέχειαν. Τέτοις ἔ τῶν Χημικῶν οἱ περίπυ-
 σοι προστέθησαν, ὅ,τε Παράκελσος (3), ἔ ὁ Ἐλμόντιος (4), ὅ,τε Ἰωάννης ὁ
 Κομήνιος, ὅ, ἔ Μωσαικὴν εἶναι, ἔ Καββαλιστικὴν ἀσεβῶς ἔ ψυχρῶς τὴν διδασ-
 καλίαν ταύτην ἔφθη διῆχυρίσασθαι (5). Οὗτος δὲ μετὰ τινος τῶν Καββαλιστῶν,
 τὸν μὲν νῆν ὑπὸ Θεῶ, τὴν δὲ μέσην ψυχὴν ὑπὸ προὔφρατος ἐκ οἶδ'
 ὅ,τε πνεύματος τῆ κόσμου ἐφρόνει, ὁ ἔ Φλέδδιος ὑπέλαβε (6), καὶ Καμπα-
 νέλλας (7). Ἀλλὰ ἔ Ἐνρικός ὁ Μόρος, καί,τοι τὴν φυτικὴν ἔ αἰσθητικὴν ψυ-
 χὴν ἐκδιδάσκων δύναμιν εἶναι τῆ νῆ διακεχυμένην δι' ὅλη τῆ σώματος, ἔ πάνυ
 μὲν τοι δοκεῖ ἀπαρέσκειν αὐτῷ τὸ οἶεσθαι πνεύματι τῆ κόσμου ἀρχαῖον ὡς πλεῖ-
 σα πρὸς ἀνθρώπων ζωὴν συντελεῖν (8). Εἰκὸς οὖν ἔ, τὰ περὶ τῆτο τὸ δόγμα
 τοῖς φιλοσόφοις δὴ τέτοις νενοημένα ὡδε παραθεῖσθαι.

Τὴν αἰσθητικὴν ζωὴν, καθ' ἣν ὑπό,τε ἡδονῆς ἔ ἄλγος, ἔ ὑπὸ τῶν ἔξω-
 θεν ἐμποιουμένων ἡμῖν προσβολῶν παθαίνόμεθα, τῷ ὅλῳ ἡμῶν συνεφαπλῆ-
 σθαι σώματι διὰ πλειόνων ἀποδείξαι Μόρος (9) ἐπειράσατο. Α'. Ὅ,τι ἔδέν
 ἐσι τῶν ἐν σώματι μέρος, ἐν ᾧ μὴ ἡδονῆς τινος καὶ ἄλγος αἰσθάνεσθαι φύσιν
 ἔχομεν. Εἰ δὲ τῆτο συμβαίνει μόνῃ τῆ μεταδόσει τῆς κινήσεως ἄχρι τῆ ἐγκε-
 φάλης εἶποι τις, ἀπαντητέον, ὡς ἄρα ἔδέν ἄλλο τῷ δακτύλῳ, φέρειπεῖν, τῆ πο-

(1) Περὶ δυνάμ. ψυχ. Κεφ. Η'.

(2) Ἐν τῷ Ζ'. τῶν φυσικ. ζητ. Η'.

(3) Περὶ δημιερ. ἀνθρώπου σελ. 757.

(4) Περὶ ἔδρας ψυχ. ἀρ. 17.

(5) Ἐν τῇ φυσ. Κεφ. ΙΑ'. σελ. 194.

(6) Παρὰ Γασσένδ. μελέτ. εἰς τὴν Φλυδ. Φίλοσ. Κεφ. ΙΘ'.

(7) Περὶ αἰσθῆσ. τῶν πραγμ.

(8) Περὶ ἀθαν. ψυχῆς.

(9) Περὶ ἀθαν. ψυχ. Βιβλ. Β'. Κεφ. Θ'.

δὸς καιομένῳ, ἢ τεμνομένῳ ἐπισυμβαίνει, ὅτι μὴ κίνησις, αἰσθησις δὲ ἕδε-
 μία· ἢ γὰρ αἰσθησις τῆς ψυχῆς ἐστὶ. Τὶ οὖν τὸ ἄλγος ἐν τῷ δακτύλῳ αἰ-
 σθητὸν γίνεταί; ἢ ὅτι ἐντὸςθεν ἢ τῆ ἄλγους ἀρχή. Ἐπεὶ γεμὴν ἢ κίνησις
 δι' ὅλην τῆ νεύρον κραδαιομένην ἀπολήγει ἔς' ἐπὶ τὸν ἐγκεφάλου, αἰτία φυσικὴ
 καθισταμένη τῆς ἀλγηδόνης, ἐπ' ἀνάγκης ἐκ τῆ ἀκολούθη δι' ὅλην καὶ τὸ ἄλ-
 γος αἰσθητὸν εἶναι· εἰδὲ μὴ, ἕδδ' ἐπ' αὐτὸν δὴ τὸν δάκτυλον.

Β'. Διακρίνειν εὖ μάλα πεφύκαμεν τὰς ἐκ νοεῖας ἀντιλήψεως ἀνάγκης τῶν
 ἐκ βιαιοτέρας τῷ σώματι ἐμποιημένης πληγῆς, ἢ ῥήξεως. Ἀλγεῖ γὰρ μακροῦ
 διαφόρως ὁ Ναύτης, ἢν συντετριφθῆναι τὸ σκάφος αἰσθηταί, ἢ τὸ σκέλος.

Γ'. Αἱ δὲ ἀνάγκαι τῷ λόγῳ τῶν κατὰ τὸ σῶμα σφοδροτέρων, ἢ μὴ κινή-
 σεων μᾶλλον, ἢ ἥττον εἰσὶν ἐπιτεταμέναι, ἐπόμεναι δὲ εἰσὶν αἱ κινήσεις ἀναγκαι-
 καίως ταῖς τῶν ἀνιερῶν ἀντιλήψεσιν. Οἷον διὰ τὴν ἄωρον τελευταίην τῆ φιλτά-
 τη συσέλλεται καὶ πνεῦμα τὸ ζωτικόν, καὶ καρδία, καὶ τῷ λόγῳ τῆς συμβαι-
 νούσης τῷ σώματι ταραχῆς ἔπεται τὰ τῆς ὀδύνης, ὡς εἶναι πάντως συμβαλ-
 λέναι ἐν τῇ ψυχῇ ἐνιζάνειν τὴν ἀθυμίαν, τῇ δὲ ὅλην διακεχυμένην τῷ σώματι.

Δ'. Εἰ μὴ ἢ τῆς αἰσθητικῆς, ἢ τῆς λογικῆς ψυχῆς οὐσία ἀπὸ τῆ
 κοινῆ αἰσθητικῆς ἄχρι τῶν ὀφθαλμῶν προήκει, ἀπερινόητον ὅπως ἔσαι, ὅπως
 εὐκρινῶς ὁρατὸν παρίσταται τὸ ἐρώμενον. Τὶ γὰρ ἐ συγχέεται τὰ χρώματα;
 Εἰ γὰρ τέτων ἐν ταῖς τῆ φωτὸς ἀκτίσιν ἢ φύσις, ἐκ ἂν ἀσύγχυτα ἐκεῖνα ἐ-
 χώρει, ἔνθα ἕδ' αὐταί, ἢτοι ἐπὶ τῆ ἐγκεφάλου τὰ ἄδυτα. Τὶ δ' ὅτι ἢ τῆ ἀν-
 τικειμένη εἰκὼν ἢ διασκιδναται, κατὰ τὰ ἀμπερρωγῶτα τῶν νεύρων κοίλα, ἔς
 γ' ἐπ' αὐτὸν δὴ τὸν ἐγκεφάλου; Τὰ γὰρ ἀπὸ τῆς κατοπτρικῆς σαφῶς ἐκδιδά-
 σκει, ὅτι διασκεδαννυμένων τῶν ἀκτίνων, ἢ γῦν διασρεφομένων παρὰ τὸ ἀνι-
 στον τῆς ἐν κατόπτροις τῶν ἴσων γωνιῶν ἀνακάμψεως, τερατοσχήμονας τινὰς
 καὶ ἀτακτέσας τὰς εἰκόνας παρίσταται.

Ε'. Ἐσὶν ἄρα ἢ ψυχὴ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, ἢ γεμὴν διανοητικὴ ἐκ ἂν εἴη.
 Ταύτης γὰρ τὸ νοεῖν ἀπλῶς, καὶ κρίνειν, καὶ συλλογίζεσθαι, ἄπερ ἀκριβῶς ἐν τῷ
 ἐγκεφάλῳ τελείσθαι διαιοθανόμεθα, ἐξ ἧ κακεῖσε κείσθαι φαίμεν ἂν, εἴτε ἐν
 τῷ Καρτεσίῳ ἀδένι, εἴτ' οὖν καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ γαστριδίῳ τῆ ἐγκεφάλου, ὃ καὶ
 μᾶλλον εἰκὼς ἔδοξεν ἄλλοις, εἴτε καὶ ἐν ὅλῳ τῷ ἐγκεφάλῳ, διαφέρει γὰρ οὐ-
 δέν. Ἄρα κτ.:

ς'. Ἡ φυτικὴ τε καὶ αἰσθητικὴ ψυχὴ ἐπ' ἀνθρώπῳ, τῷ μὲν τῆς λογικῆς
 οὐ πειθαρχῶσι κελεύσματι, ὑπὸ δὲ πλείονων τῶν ἐκτὸς ἤρτηται αἰτίων, καὶ

οἶοναί πως τρέφεται ἀέρι τε, καὶ πυρὶ, καὶ πνεύματι τῷ πλαστικῷ τῷ τῷ κόσμῳ· διακρίεται ἄρα καὶ διὰ ταῦτα τῆς νοεράς καὶ αὔλας. Ἀλλὰ καὶ συζέλλεται καὶ διασέλλεται ἢ αἰσθητικῇ τῷ λόγῳ τῷ σώματος, ἅπερ οὐ πέφυκεν ἢ διανοητικῇ. Καὶ τὸ ἄλλο δὲ καὶ ἢ ἡδονὴ εἰσὶ μὲν τῆς ψυχῆς, τῆς γεμῆν διανοητικῆς οὐκ εἰσὶν· ὅτι καὶ μεταβάλλει τε ἡδομένη, καὶ ἀλγῦσα ἢ ἐστία, καὶ αἰ μοῖραι τῆς γε τῶν ἀλγυδόνων καὶ ἡδονῶν ἐπιτάσεως καὶ ἀνέσεως, ἐπίτασίν τε καὶ ἀνεσιν τῷ ἀλγῦντος καὶ ἡδομένη κατηγορεῖ. Ἡ δὲ διανοητικῇ ψυχῇ καὶ μεταβολῆς ἀπάσης ὑπερτέρα, καὶ ἐπιτάσεως καὶ ἀνέσεως ἀνεπίδεκτος. Καὶ οὗτοι μὲν οἱ λόγοι, οἷς τὴν αἰσθητικὴν ψυχὴν τῆς λογικῆς διακρίνειν ἐπέλγονται, οὐκ ἀσφαλῆς ἀκριβῶς τῷ ὄντι, ἀλλ' ἢ ἄχρι τῷ πιθανῷ ἢκόντες, οἷς καὶ πρὸς ταύτην τὴν δόξαν νεώτερος ἤδη ὢν ἔ Γασσένδος εἴλκυσαι.

Τὸ κατὰ Μαλεβράγγιον σύστημα ἦτοι
τῶν ἐξ ἀφορμῆς αἰτίων.

Διὰ τῷ τοιούτου συστήματος πᾶσα ἢ ψυχῆς μεταξύ καὶ σώματος κοινω-
νία αἴρεται. Ὁ γὰρ Θεὸς κατ' ἐκεῖνο, τοῖς αἰθίοις αὐτῷ νόμοις συμφώνως
ποιῶν, χαριζόμενος τῷ σώματι, διανοήσεις τινὰς καὶ βεληήσεις ἐν τῇ ψυχῇ
παράγει, τὰς ταῖς ἐν τῷ σώματι γεγонуίαις προσβολαῖς ἀντιστοιχῆσας· χαρι-
ζόμενος δὲ ἀνάπαλιν τῇ ψυχῇ, κινήσεις τινὰς ἐνεργεῖ τῷ σώματι, ἅς ἢ ψυ-
χὴ δηλονότι βύλεται καὶ ἢκ ἄλλας· οὐδέτερον ἄρ' ἐπ' ἡδέτερον φυσικῶς τε καὶ
πραγματιωδῶς ἐπιρρέει, ἀλλὰ τὸ δοκεῖν. Καὶ ἀφορμαὶ μόνον εἰσὶν αἱ τῆς ψυ-
χῆς διανοήσεις τῶν ἐπισυμβαινουσῶν τῷ σώματι κινήσεων, ἀφορμαὶ δὲ καὶ αὐ-
ται ἐκείνων. Ἐφ' οἷς ἡδέ τις ἐνεσι τῷ σώματι ψυχὴ αἰσθητικῇ, ἡδέ φυτικῇ·
τὰ δὲ κατ' αὐτὰς φαινόμενα ἢ κινήσεις τυγχάνουσιν, ἢ ἢκ ὀρθῶς τῷ σώματι
ἀπονέμεται.

Π ρ ό τ. Κς.

„Τὸ τῶν ἐξ ἀφορμῆς αἰτίων σύστημα Α'. ἢκ ἔσι βέβαιον. Β'. τῇ ἐν-
δοτάτῃ συνειδήσει ἀπομάχεται. Γ'. οὐκ εὐκαταφρονήτοις λόγοις ἐκπολεμεῖ-
ται. Δ'. καὶ τῇ ἱερᾷ τῶν Χριστιανῶν θεολογίᾳ ἢκισα συνῆδει.

Δειξίς.

Α'. Μέρ. Ἐπειδὴν πολλὰ τῇ αὐτῇ δύναται γενέσθαι παραίτια, ὁ ἐν τῇ
ὑποτιθέμενος, εἰ μὴ τ' ἄλλα πάντα φθάσῃ δεῖξαι ἀφυῶς τε καὶ ψευδῶς ἔχον-
τα, ἢ πάντῃ βέβαια κατασκευάσει. Ἀλλὰ γὰρ τίς οἶδεν, εἰ παρὰ τὰ τεθέντα

ἢ ἄλλα ἐσὶ συστήματα, οἷς ἂν ὁ ψυχῆς μετὰ σώματος σύνδεσμος δυναθεῖν ἀναπτύσσειται; Τὰ δὲ κατ' αὐτὸν ἤδη ἐπινενοημένα οὐ σαφῶς ἀνεσκευακῶς φαίνεται Μαλεβράγχιος, μᾶλλον δὲ ἢ μετ' αὐτὸν ἐκδέδοται τὸ Λεϊβνιτία. Ἄρα κτ.

Ἄλλα φασὶν, ὡς ἔδεν τῶν διμιουργημάτων δύναται τι πραγματιῶδες ἑαυτῷ καθ' ἑαυτὸ δῆναι, ἐπεὶ ἐκ μηδενὸς μηδὲν, μηδὲν τε ἢ δ' ἑαυτῷ, ἔτετεω ἄλλω ἔχοι ἂν παραχρῆν, ὃ ἔκ ἔχει. Ἄλλα μὲν αἱ διανοήσεις πραγματιῶδη εἰσὶ τινὰ ἐπιγιγνώμενα τῇ ψυχῇ, αἵ τε κινήσεις ὡσαύτως τῷ σώματι, ἢ ἂν ἄρα ἔδὲ τῆτο κινήσεις καινὰς, ἔδὲ μὲν οὖν ἐκείνη διανοήσεις καινὰς παράχοι. Ἐκάτερα ἄρα τὸ θεῖον ἀποτελεῖ (1).

Ἐγὼ δ' ἂν τῆτο αὐτὸς ἠδέως πυροῖμην, πῶς ἴσασι τῆτο τὸν θεὸν δύνασθαι; Ὅτι, φασὶ, πάνσοφοί τε ἐσὶ, καὶ παντοδύναμοι. Αὐτοὶ γε μὴν τέτους ἀναπυνδάνομαι, πότερον ὁ πάνσοφος ὢν ἢ παντοδύναμος μήτι γε ἢ δύναται φύσεις τοιαύτας διμιουργῆσαι, αἵ τινες οἰκεία δυνάμει καθ' ἑαυτὰς ἔχοιεν ἢ νοεῖν ἢ κινεῖσθαι; Καὶ ἄνθρωποι γὰρ οἱ μὴ πάνσοφοι, μηδὲ πανοθενεῖς ὄντες, μηχανήματα τινὰ αὐτοκίνητα κατασκευάζειν κατέμαθον. Εἰ δὲ τῆτο δύναται θεὸς (ἔδὲ γὰρ ἤλασαν ἴσως ἐπὶ τασῆτον ἀπονοίας, ὡς τῆτ' ἀποφάσκειν), πόθεν οἶδασι τῆ μὴ τῆτο πεποιηκέναι; Βέβαιον ἄρα οὐδὲν, ὢν ἂν εἴπωσιν. Ἄλλ' ἢ ὁδὸς αὕτη (φησὶ Μαλεβράγχιος) ἐπιτομωτέρα τε ἐσὶ ἢ ῥᾶων. Ἄλλ' ἄφρων τάχα ἐγὼ, ὃς ἐπίσης ῥᾶσα τῷ θεῷ εἶναι τὰ πάντα ἠγνίμαι.

Β'. Ἐναργεῖ τινι τῶν ἐν σφίσιν αὐτοῖς τελεμένων συνειδήσει οἱ πάντες διαιδανόμεθα, τὸ ἡμέτερον σῶμα ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῷ ψυχῆς κινεῖσθαι, ἐμψυχεῖσθαι, ζωοποιεῖσθαι, ἢ θάλλειν, ἢ κοινωνίαν εἶναι τινὰ ψυχῆς μετὰ καὶ σώματος ἀληθῆ, ἢ σύμπνοϊαν, ἢ δὴ πάντα τῷ κατ' αὐτὸν περιτρέπει συστήματι (Μαλεβράγχιος). Τὸν δὲ ἐκ τῆς ἐναργῆς συνειδήσεως λόγον περὶ πλείους τῷ ὄντι ποιητέον τοῖς φιλοσοφῆσιν, εἰ μὴ ἄλλοθεν σαφῆς ἀντέχοι ἀπόδειξις, μηδαμῶς ἀποβάλλησι. Καὶ γὰρ ἢ οἱ Ὀπτικοὶ τὸ μὴ κατ' ἐκπομπὴν, κατ' εἰσπομπὴν δὲ τελεῖσθαι τὴν ὄρασιν, ἔχ' ἀπλαῖς ὑποδέσσειν, ἄλλα τηλαυγέσταταις ἀποδείξεσιν ἐποικοδομῆσιν· οἷτε περὶ τὴν ἀστρονομίαν τὸ κατὰ τῆς κοινῆς συνειδήσεως δόγμα τῆ κινεῖσθαι τὴν γῆν λόγοις ἰχυροῖς σιρῖξαι σπαδάξασιν· οἷτε Φυσικοὶ τὰς αἰσθητικὰς ποιοτήτας μηδαμῶς προσεῖναι τοῖς σώ-

(1) Ὁ Συγγραφεὺς τῆ περὶ τῶν ἐνεργ. τῆ Θεῶ ἐπὶ τῶν κτισμ.

μασιν τοῖς ἐκτός ὡσαύτως. Ἐπεὶ τοίνυν σαφές ἔστιν, ἢ δ' ἀποδεικτικόν ὁ Μαλεβράγχιος ἡμῖν προχειρίζεται, ἢ κ' οἶδ' ἀνδ' ὅτι ἐγκαταλείπτεον ἀνθρώποις βέλεται τὴν κοινὴν εἶναι αἰσθησίν, καὶ τῆς τερατολογίας τῆς ἐκείνου ἀνδεκτέον. Ἀ" γὰρ ὁ συγγραφεὺς τῆ ποιήματος περὶ τῶν ἐνεργειῶν τῆ Θεῆ ἐπὶ τῶν κτισμάτων παρήνευχε, φανητιῶντων ἀνδρῶν εἰσὶ τερατεῖαι, ἃ καὶ εἴ τι ἀποδεικνύειν ἔχει, ἔχει δὴ πῃ, καὶ ὅτι Θεὸς μόνος ἐστὶν ἐν τῷ λέγειν, καὶ ψυχῇ, καὶ φύσει τῆ κόσμου, ἃ τοῖς ἀμφὶ Σπινόζαν ἀκέρειν ἐστὶν ὑπερήδισα.

Ἀλλὰ καὶ πόθεν ἡ κοινὴ τῶν πάντων συνείδησις τῆ τὴν ψυχὴν ἀμέσως κινεῖν τὸ σῶμα, εἰ ψευδὴς αὕτη; Τῷ γὰρ ἔντι εἰκὸς ῥάδιον εἶναι τῆ ψυχῇ διακρίνειν τὰς ἐκ φύσεως αὐτῆς προϊύσας ἐνεργείας τῶν αἰσ ἠθικῶς μόνον ὡς αἰτία γίνεσθαι. Τίς ἔτιως ἄφρων, ὅς μὴ συνίησιν, ὅσον ἀπέχει ῥάβδον κινήσασαι τῆ ἰδίᾳ χειρὶ, καὶ ἑτέρῳ διακελεύσασθαι; Ὁ γεμὴν Μαλεβράγχιος μόνος, καὶ τοι ὁξὺς τὴν διάνοιαν, τὰς ἰδίας, καὶ αἰς ἐξ ἀφορμῆς τελείσθαι φασὲν ἐνεργείας διακρίνειν ἢ κ' ἔχεν· ὁ δὲ καὶ τῆ ψυχῇ ἐνεργείαν μηδεμίαν ἀποδίδεσ, παθαίνεσθαι δὲ μόνον δοξάζων ἐκείνην, ἀποσερεῖ δηλονότι καὶ ἀπάσης αὐτὴν δραστηρίᾳ δυνάμεως, καὶ τὴν ψυχὴν, ἥμοι δοκεῖ, τέλεον αἶρει ἐκ μέσθ. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει καὶ ψυχὴν μὴ δεῖναι, καὶ ἔσαν ἀδρανεστέρα ὑπολαμβάνειν καὶ αὐτῆ τῆ σώματος.

Γ'. Μέρ. Α'. Οὐδεμία ὑπολειφθήσεται ἐλευθερία ἐπὶ τῶν σωματικῶν ἐνεργειῶν, εἰ μὴ ἄρχει ψυχὴ τῆ σώματος. Ἀλλ' ἔδὲ τῆ ψυχῇ προσέσαι τὸ ἐλεύθερον, εἰ ἐξ ἀφορμῆς τῶν σωματικῶν κινήσεων πᾶσα διανόησις καὶ βύλησις αὐτῇ ὑπὸ Θεῆ γίνεται. Β'. Καὶ ὁ Θεὸς ἔσαι ἡ ψυχὴ ἢ ἐγκόσμιος· ἀντὶ γὰρ αὐτῆς νοῶμεν ἀρχὴν ἐνεργητικὴν ζωῆς τε, καὶ αἰσθήσεως, καὶ διανοήσεων· τῶν δὲ πάντων ἀρχὴ δραστήριος ἀμέσος ὁ Θεὸς κατὰ Μαλεβράγχιον. Γ'. Ἐστὶ νόμος μηχανικὸς ἔτος, τὸ κινηθὲν σῶμα μὴ ἀπολήγειν ἢ εἴληφε κινήσεως, ἔδὲ τῆ προτέρᾳ διορισμῆ, εἰ μὴ προσβολῇ ἄλλῃ σώματος. Ὁ δὲ νόμος ψευδὴς φωρεῖται ἐπὶ σωματικῶν ἀνθρώπων τε καὶ κτηνῶν. Τὸ δὲ λέγειν ἐξηρηθῆναι ταῦτα τῆ νόμῃ, παίζειν ἐστὶν· ἔδει γὰρ τῆτο ἀποδείξει ἀκριβεῖ κατασκευασθῆναι. Ἐῶ τ' ἄλλα, ἃ παρήνευχε Οὐόλφιος (1).

Δ'. Μέρ. Οὐδεὶς ἔσαι κατὰ τὸ Μαλεβραγχιῆ πλάσμα ὑπεύθυνος ἐπὶ παραβάσει θεοῦ νόμῃ. Α'. γὰρ τὰ ἀπὸ τῆ σώματος ἐξημαρτημένα, ἔδὲ τῆ

(1) Ψυχολ. λογ. Τιμ. Γ'.

Ψυχῆ ἂν ἀποδοθεί, ψιλῆ ἀφορμῇ τιθεμένη, τῷ θεῷ δὲ μάλλον (ὡς ἡμῖν γένοιτο), ὅς ὁμολογεῖται αἰτία φυσικῶς ἢ κυρίως. Ἀλλ' ἔδ' ἂν τὰ κατὰ λογισμὸς ἀναχθεῖν τῷ νῷ ἀμαρτήματα, ἐξ ἀφορμῆς τῶν σωματικῶν κινήσεων τῆ ψυχῆ ἢ ταῦτα ἀναγκασίως ἀναφύεμενα. Εἰ δὲ ταῦτα, ἴδε ὁ αἴρων τὰς ἀμαρτίας τῆ κόσμου. Β'. Καὶ οἱ ἠθικοὶ δὲ νόμοι περιττοὶ, ἢ ἀλυσιτελεῖς ἔσονται. Τί γὰρ προσετάγη τὸ μὴ φονεύσης, εἴπερ εἰς φόνον δέον μὲν ὑπὸ Θεοῦ κινεῖσθαι τὸ σῶμα, ἀδυνατεῖ δὲ ἡ ψυχὴ ἐπιθέσθαι, εἰμὴ ἐξ ἀφορμῆς τῶν σωματικῶν κινήσεων πρὸς τῆτο ἀναγκασθεῖν; Ἀλλ' ἐκ περισίας οἶμαι καὶ τῶν μόνων ἢ τῶδε τῆ συστήματος ἐξελέγχεται ἀλογία.

Τὸ κατὰ Λεϊβνίτιον σύστημα.

Ἀπάσῃ οὐσίᾳ σωματικῇ τε ἢ ἀσωμάτῳ δύναντι ἐνεῖναι τινὰ ἐνεργητικὴν ἐφιλοσόφει ὁ Λεϊβνίτιος, ἐξ ἧς ἀεννάως προΐεναι τὴν κατὰ τὸ οἰκεῖον γένος ἐνέργειαν (1). Δυσὸν δὲ οὐσιῶν τὴν κατὰ τὰς ἐνεργείας ἀρμονίαν συνίστασθαι ἔχειν διέγνω, ἢ πατέρα εἰς ἑτέραν ἐπενεργήσεως, καὶ τῆτο δὴ τὸ τῆς φυσικῆς ἐπιρροῆς σύστημα· ἢ ἑκατέρως ὑπὸ ἐξωτερικῆ αἰτίας ἀγομένης, τῆ διηνεκῶς ἢ ἀμέσως ἐνεργῆντος ἐπ' ἀμφοτέρων, ἢ τῆτο δὴ τὸ κατὰ Μαλεβράγχιον σύστημα· ἢ τέως ὑπὸ ἐξωτερικῆ μὲν αἰτίας, μεσιτευουσῶν δὲ τῶν δυνάμεων, ἃς ἑκατέρως τῶν ἡσιῶν ἐκείνο ἐνῆκε, καὶ αὐτὴ δὴ ἡ προτεταγμένη ἀρμονία. Οὕτω γὰρ συνηχῆντα ἂν γένοιτο ἢ ὠρολόγια δύο (φησὶ Βιλφιγγέριος (2)), ἢ πατέρα ἐπὶ τῆ ἑτέρω ἐνεργῆντος ἢ ἐτέρωθεν, ἢ ἢ ἑκατέρωθεν· ἢ δὲ ἐπιστάσις τῆ τεχνήτη, τῆ διηνεκῶς σύμφωνα αὐτὰ καθιστῶντος, ἢ γὰρ, εἴπερ ἄλλοις ἀκριβῶς ἐμηχανήσατο, ὡς ἀντιστοιχεῖν ἀλλήλοις, ἢ κατὰ πάντα συνάδειν. Ἐπεὶ τοίνυν ἢ ἐπιρροὴ τῆς τε σωματικῆς καὶ ἀσωμάτου φύσεως ἐπ' ἀλλήλαις ἄνευ λόγου τῆ ἀποχρῶντος, γένοιτ' ἂν μηδετέρα τῶν τῆς ἑτέρας διαθέσεων, λόγων ἀποχρῶντων γινομένων, ἄλλως δὲ ἢ τὸ διηνεκῆς ἢ ἀδιάλειπτον τῶν ἀεννάως προΐεντων δυνάμεων, ἕτω διεκόπτετο ἂν. Τὸ δὲ κατὰ Μαλεβράγχιον σύστημα ἄρδην ἀναιρεῖ τῶν οὐσιῶν τὰς δυνάμεις. Λεϊπόμενον ἂν εἶη κατὰ μόνην τὴν προτεταγμένην ἀρμονίαν τὸν ψυχῆς ἢ σώματος σύνδεσμον ἀναπτύσσειν πειρᾶσθαι.

Χριστιανὸς Οὐόλφιος τὸ τοιόνδε σύστημα προλαΐς προδήκας ὠχυρώτατο (3).

(1) Ὅρα τὸ Σχόλ. τῆς γς'. Πρωτ. τῆ Α'. μέρ.

(2) Περὶ τῆς προτεταγμένης ἀρμονίας §. 15. 17. ἢ 18.

(3) Ψυχολ. Λογ. Τμ. Γ'.

„ Η ψυχὴ, φησὶν, ἔτω παρήχθη ὑπὸ Θεῦ, ὡς οἰκεία δυνάμει, καὶ ἄνευ τῆς
 „ παρὰ τῶν ἔξωθεν τινὸς αἰτίου βοήθειας, τὰς ἑαυτῆς ἀπάσας ἀντιλήψεις τε
 „ καὶ ὀρέξεις, συνεχεῖ τι, καὶ ἀδιαλείπτω σειρᾷ παράγειν ἑαυτῇ τῆς ἐφε-
 „ ξῆς ἀντιλήψεως, ἢ ὀρέξεως, ἐς αἰετὸν λόγῳ τῆ ἀποχρῶντος τῇ προηγουμένη
 „ ἀντιλήψει, ἢ ὀρέξει ἐμπεριεχομένη. Τὸ δὲ δὴ σῶμα καὶ αὐτὸ ἔτω συνεστῆ,
 „ ὡς καθ' ἑαυτὸ κατὰ τῆς τῶν κινήσεων νόμους, ἄνευ καὶ τῆς ἀπὸ τῆς ψυχῆς
 „ βοήθειας, ἑαυτῷ παράγειν ἀπάσας τὰς ἰδίας κινήσεις συνεχεῖ παραπλη-
 „ σίως σειρᾷ, ὡς αἰετὸν τῆς ἐπομένης μεταβολῆς τὸν ἀποχρῶντα λόγον τῇ
 „ προηγουμένη ἐμπεριέχεσθαι. Ταύτητοι καὶ εἰ μὴδὲν ἦν σῶμα, παρήχθη ἂν ἢ
 „ ψυχὴ, τῇ αὐτῇ ἀδιαλείπτω σειρᾷ, πάσας τὰς ἀντιλήψεις τε καὶ ὀρέξεις,
 „ ἃς γὰρ νῦν ἔχει· καί γε τῆς ψυχῆς ὡσαύτως ἀρθείσης, ἐτέλει ἂν καὶ τὸ σῶ-
 „ μα ἢ ἔχον ἀδιαλείπτως ἀπάσας τὰς ἰδίας κινήσεις.“ Ὅπως δὲ ψυχὴ καὶ
 „ σῶμα ἀρμονικῶς συνωκείωται; Ἄμέλειτοι ἔτω φύσεως ἔχει ἢ πρεσβυγενῆς
 „ αὐτῆ τῆς ψυχῆς δυνάμει, ὡς παρισάνειν τὸ πᾶν κατὰ τὰς παραγομένας
 „ ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ὀργάνοις κινήσεις, οὕτω δηλαδὴ, ὡς τὴν τῆ παντὸς ταύ-
 „ τὴν ιδέαν ταῖς αὐταῖς μεταβολαῖς ὑποκείσθαι, αἷς τισὶ δὴ καὶ ὁ κόσμος οὗτος
 „ ὁ ὁρατὸς, κατὰ ῥέσιν πρὸς γε τὰς ἡμῶν αἰσθήσεις ἀναφερόμενος.“ Οὕτως
 „ ἀμφοτέρων αἱ ἐνέργειαι ἀρμονικῶς προΐασι.

Π ρ ό τ. ΚΖ.

„ Τὸ κατὰ τὴν προδιατεταγμένην ταύτην ἀρμονίαν σύστημα, καὶ ἀβέβαιον
 „ τυγχάνει ὄν, καὶ πολλοῖς λόγοις ἰχυρωτάτοις ἀντιπολεμύμενον.

Δεῖξις.

Μέρ. Α'. Οὐόλφιος αὐτὸς ἔρχε δὴ τῆτο ἀντὶ ὑποθέσεως (1)· ὑποθετι-
 κὴν δὲ καὶ τὴν ἑαυτῆ ἐκθεσιν ἐπέγραψε Βιλφιγγέριος. Τοιοῦτον δ' εἶκος ἠγῆ-
 σασθαι καὶ Δεῖβνίτιον, ἄνδρα φύσεως ὀξυτάτης γενόμενον. Εἶτα καὶ οὗτοι τὴν ἐν
 σφίσι αὐτοῖς συνείδησιν, ἢ φυσικῶς ἐπενεργεῖν ἀλλήλοισι σῶμα τε καὶ ψυχὴν
 ὡς ἀπὸ τῆς ἰερᾶς φύσεως οἱ πάντες μυήμεθα (ἦν δὴ συνείδητιν ἀποφᾶναι μὲν
 ἔδ' αὐτοὶ οἱ περὶ Δεῖβνίτιον ἔχον, προσειπεῖν δὲ ἠξίωσαν ὁ μὲν Οὐόλφιος
 κρυφίαν εἶναι τινὰ ποιότητα, ἀβεβαίαν δὲ Βιλφιγγέριος), ἄραι ἐκ μέ-
 σε λόγοις καταφανέσι καὶ ἀναντιρρήτοις ἐκ ἐδυνήθησαν. Ὁ γὰρ φασὶ μὴδένα
 εἶναι τὸν ἀποχρῶντα λόγον ἔδ' ἐν τῇ ψυχῇ τῶν κινήματων τῆ σῶματος, ἔδ'

(1) Ψυχολ. Λογ. Τμ. Γ.

ἐν τῷ τῶν ἐκείνης διανοήσεων, γίνεσθαι δὲ ἄνευ τῆ ἀποχρῶντος λόγου μηδὲν, ἐκ πλειόνων ἂν ἔχοι ἀπελεγχθῆναι. Δ'. ὅτι ἔχ οἷος ἡμῶν ὁ νῦν ἀκριβῶς τῶν τὰς φύσεις εἰδέναι, καὶ διαγιγνώσκειν, εἰ τῶν ἀλλήλοις προσηκόντων ἐνεργημάτων τῆ ἀποχρῶντος λόγου περιενήνοχεν, ἢ ἐπὶ ἐπί. Β'. ὅτι πεπληρωμένην ἰδέαν τῆ σώματος, ἢ φησὶ Λεϊβνίτιος, οὐ κεντήμεθα· τὰς γὰρ φαινόμενας κινήσεις τε καὶ μεταβολὰς τῶν μορίων, τὰς εἴτε ἐκ τῆς ἐμφύτης αὐτοῖς ἐνέσης δυνάμεως, εἴτε οὖν καὶ ὑπὸ τῶν ἐκτὸς αἰτίων μόλις θηρώμενοι, τὰς ἐνδοτέρας τῶν τοιούτων μονάδων οὐσίας ἔχῃ, ὅτι μὴ ἀσαφῶς, συγκεχυμένως, ἐκ μέρους εἰδέναι ἔχομεν. Καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ὡσαύτως, τὰ μὲν ἐνεργήματα ὁπωσῦν, τὴν δὲ οὐσίαν τὴν ἐνδόμυχον νοῆσαι ἢ ἐξισχύομεν. Γ'. τῶν ἐν τῇ ψυχῇ πολλῶν τῆ ἀποχρῶντος λόγου μὴ συνέναι οἱ Λεϊβνιτιανοὶ οὗτοι ὁμολογῶσιν, οἷον ἄλγος αἰσθησις καὶ ἡδονὴ ἐκ μεταβολῆς πάντως ὑποκειμένη τινός. Α'λλ' ἡμῖν εἰπάτωσαν, τίτι δὴ πρὸς τῆς μονάδος ταύτης τῆς ἀνεκτάτης, ἦτοι τῆς ψυχῆς, μεταβολῇ τὰ τοιαῦτα συμβαίνει; Τίς δ' ὁ λόγος ὁ ἀποχρῶν ἂν εἴη τῆς τῆ ἀλγος, ἢ ἡδονῆς ἐπιτάσεως καὶ ἀνέσεως; Τίς δ' ὁ τῆς μεταβάσεως ἀφ' ἑτέρου ἐφ' ἑτερον; Δ'. ταῦτα δὲ ἡμῖν ἐντυγχάνει τὰ ἀπορα καὶ ἐπὶ τῆ σώματος. Τίς γὰρ ὁ τῆς ἐκτάσεως λόγος ἐν ταῖς μονάσι ταῖς μηδὲν ἐκτεταμέναις; Τίς δ' ὁ τῆς σερρότητας; Ἐνεργεῖα ἀλλήλας ἀπωθῶνται φησὶν Οὐόλφιος· διὸ ἕδὲ δι' ἀλλήλων διαχωρῶσι, κἀντεῦθεν τὸ σερρόν καὶ ἐκτεταμένον. Α'λλ' ἐκκύπτει δὴ καὶ ἐπὶ τὰ ἔξω ἢ τῶν μονάδων ἐνεργεῖα, ἢ γὰν ἔχῃ; Εἰ μὲν γὰρ τῷτο, πῶς ἐπ' ἀλλήλαις ἐνεργήσασιν; Εἰδ' οὖν ἐκεῖνο, τί τὸ ἀπὸ μονάδος ἐπὶ μονάδι μεθιστάμενον; μηδέν; Α'λλ' ἀπορροιαί τινες μὴ σωματικαί, ἦτοι μονάδες ἄλλαι, ἃς αἱ πρωτογενεῖς ἐκεῖναι κυφορῆσιν; Α'λλ' ἐνεργεῖα ἄνευ ὑποκειμένη; Α'λλ' ἢ οἶδ' ὅτι; Εἰδέτωσαν, εἰ ταῦτα ἐπιλύσαι ἡμῖν δυνήσονται.

Τελευταῖον καὶ τὸ κατὰ Μαλεβράγγιον ἢ ἂν ὅλως ἀδύνατον εἶναι δεῖξαι, εἰ μὴ λέγειν ἔλοιτο οἱ περὶ Λεϊβνίτιον, μὴ δύνασθαι παραγαγεῖν ἐσίας δύο τὸν Δημιουργόν, καὶ τῶν θατέρων κατὰ θατέρων διεξάγειν. Ἄρα ἢ ἀσφαλῶς ἔχει τὸ δόγμα τὸ Λεϊβνίτειον.

Μέρ. Β'. Πολλὰ ἐν τῷ τοιῷδε συζήματι συγχωρεῖται φαινόμενα ἄνευ λόγου τῆ ἀποχρῶντος. Οἷον ἢ μὲν ψυχῇ ἐν διηνεκεῖ τινι ῥοῇ ἰδεῶν τίθεται, καὶ τῶν ἐκάστη ἐκάστην ψυχῆς κατάσασιν συνίξῃσι, διηνεκῶς ἀπὸ καταστάσεως εἰς κατάσασιν ἄλλην μεταβαινέσῃσι, καὶ μηδαμῇ μηδέ ποτε ἰσαμένης. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ Λεϊβνίτειον δόγμα, κατὰ τὴν αὐτῇ ἐμφυτον δύνάμιν τὰς ἐαυτῆς

διανοήσεις ἢ ψυχὴ παράγει, τῆτο ἔκ ἔχει γίνεσθαι, εἰμὴ τῆς ἐφεξῆς ἀεί ποτε ἐρ. τῆ πρό. αὐτῆς περιεχομένη τῆ λόγῳ τῆ ἀποχρῶντος. Ἀλλὰ γὰρ παμπλείσων διανοήσεων ἐν τῷ σώματι μᾶλλον, ἢ ἐν τῇ ψυχῇ τὸν ἀποχρῶντα λόγον θηράσαι. Οἷον ἀναπτύξας τις λεξικόν, καὶ ἐπελθὼν ὀφθαλμοῖς ἀναγνώσεται, Λ'αρῶν, Ἀ'ρισείδης, Ἀ'ρῖσιππος, Ἀ'βερρόνης, Βάσις, Βυκέφαλος, Βιγκερσοέκιος, Κόδρος, Καῖσαρ, Δαβὶδ, Δελφοὶ, Διδώ. Τίς οὖν τὰς ἐπομένους ἐννοίας ἀποδώ μᾶλλον ταῖς ἠγυμέναις, ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀπὸ τῶν γραμμάτων προσβάλλουσι χαρακτηῆσιν; Οὐδέποτε δήπε τὰ τοιαῦτα πείσασιν ἡμᾶς, ἔδὲ ἢν πείσῳσι.

Β'. Ἐκ τῆ τοιῦδε συστήματος ἀδηλον καὶ εἶτι παρὰ τὸν νῦν ὑφέσθηκε τὸν ἡμέτερον, καὶ εἰ ἀληθεῖς εἰσὶν αἱ πρότε ἀλλήλα, καὶ τὸν σωματικὸν ἡμῶν βίον τῶν ὄντων χέσεις. Τῶν γάρ τοι προλήψεων ἐξ αὐτῆς φύσεως ψυχῆς ἐκπηγαζουσῶν τὰ εἶδη, ὡς δυνατῶν τινῶν μόνον, καὶ ἐχὶ ὑφεσῶτων μορφᾶς τάξιέ τις εικότως. Πῶς γὰρ ἂν ἔχοι πεισθῆναι ψυχῇ, αἷς ἔχει ἰδέαις, τσσαῦτα ἐκτὸς αὐτῆς ὑφεσῶτα ὄντα ἀντιστοιχεῖν; Οὐ γὰρ ἐποπτεία δηλονότι· ἔ γὰρ τὰ πράγματα, ἀλλ' ἢ τῶν ἐποπτάνεται τὰς ἰδέας. Οὐδὲ μὲν ἔν ἐκ τῶν αἰτίων ἔδὲ γὰρ αἱ τοιαῦται ἰδέαι παραίτιοι εἰσὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς οὐσίας τοῖς οὐσίαι. Οὐδὲ ἐκ τῶν αἰτιατῶν τελευταῖον· ἔ γὰρ αἱ τοιαῦται προλήψεις ἐξ αὐτῶν ἀναφύονται τῶν πραγμάτων. Καὶ ἔσαι ἄρα ἅπαντα ἡμῶν ἢ ἐπισήμη καὶ γνῶσις ὑδλος τις ποιητικὸς, καὶ δράμα τι πεπλασμένον. Ὡς εἶγε φαίη ἅπαντῶν Λεῖβνίτιος, δεδιμνηργῆσθαι ἢδη τὴν ψυχὴν φέρουσαν τὴν τῆ παντὸς ἰδέαν, ἢν κατὰ μικρὸν ἐξελίσσει. Ἐπεῖτε ἴσμεν τὰς τῆ Θεῶ ἰδέας συμφῶνως ἔχειν τοῖς πράγμασι μὴ ἀμφιγνοεῖν ἔχειν ἡμᾶς, ἔδ' ὅτι αἱ ἡμέτεραι τοῖς αὐτοῖς πράγμασι συμφωνῶσιν. Εἰ ταῦτα φαίη, Ἀ'. δὴ συμβαλέμεθα ἐκ τῶν, διαφέρειν ἰδέαν προλήψεως, ὃ τῷ Οὐολφίῳ, καί τοι ἄλλως πάνυ προθύμῳ ὀπαδῶ Λεῖβνίτιν ὄντι, ἢκισα δοκεῖ. Εἶτα ἀξιῶστομεν ἀναπτύξαι ἡμῖν, καὶ τίς ἢ συνθήκη τῆς ἰδέας ἐκείνης (ἢν Κοσμογραφικὸν οἶονεὶ βέλονται πίνακα), ἀπαντῆσαι τε τοῖς ἐξ ἀνδρῶν σοφῶν κατὰ τῶν ἐμφύτων τετωνὶ ἰδεῶν φερομένοις; καὶ τῆ χάριν ἀνελίττωσα τὸν πίνακα τῆτον ἢ ψυχῇ, ἀεὶ ἀπὸ τῶν διγγανόντων αἰδησεως τινὸς ἀρχεται; Οἷον δὴ ἀνακαλύπτεται ἐν τῷ πίνακι τῆτω, φέρει εἰπεῖν, ἢ τῆ Κρόνῳ ἰδέα διὰ τηλεσκοπίῃ. Τὶ ἔν ἔχ ἅμα καὶ ἐν τῇ ἰδέᾳ τῆ Κρόνῳ περιεχόμενα πάντα κατὰδηλα ἴσεται, οἷον μέρη, καὶ παντοῖα σώματα, καὶ δυνάμεις αἱ τῶν, καὶ χήματα, καὶ χέσεις, ὅπερ ἐν τῇ ἰδέᾳ τῆς

γῆς τελείται; Τί δὲ εἰ μὴ παρῆ αἰσθήσεως χρήσις ἢ πείρα, ἐκ τῆς τοιαύτης ἰδέας γίνεται φανερόν οὐδέν; Τί δὲ μὴ πάντες ἐπίσης δεξιῶς ἔχουσι πρὸς τὴν ἐκείνης ἀνάπτυξιν; Τὸ δὲ πλεόν, εἴπερ ὁ κοσμογραφικός οὗτος πίναξ μηδὲν ὅτι μὴ πραγματιῶδες ἀνάγραπτον φέρει, πόθεν ἔπειτα τοσούτων ἰδεῶν ἢ πληθὺς ἐπιπλάσων τῆ ψυχῆ ἢ ἀνυποστάτων;

Γ'. Ἀλλὰ ἢ ἡ τὸ σῶμα διεξάγυα δύναμις πότερον ἄλογος, ἢ λόγου τυγχάνει μετέχουσα; Εἰ τέτο νῆς ἔσαι· καὶ ἐντελεχείας τῆ σώματος οὐσίας τῆς δυνάμεως ἐκείνης κατὰ Λεϊβνίτιον, ἔσαι δὴ ἡ ψυχὴ ἐντελέχεια τῆ σώματος, ὅπερ αὐτοὶ ἔκ ἀνέχονται. Τὸ πρότερον ἄρα ἔλοιντο. Ἀλλὰ πῶς ἐξ ἀλόγου δυνάμεως τοσαῦτα τε ἢ τηλικαῦτα τοῖς ἀνθρώποις ἢ πάλαι ἢ καὶ ἡμᾶς ἐν τε τῷ πολιτικῷ βίῳ, ἢ οἰκονομικῷ κατὰ τε πόλεμον, ἢ εἰρήνην, καὶ τὴν ἄλλην διαγωγὴν διαπέπρακταί τε ἢ διαπράττεται; Πῶς γὰρ ὁ Θαυμασόν, Ἀλεξάνδρου φέρει εἰπεῖν τῷ Μακεδόνα, ἢ Ἀντίβου, ἢ Γούλιου τῷ Καίσαρος, τὰ σώματα, ἢ ἄνευ τῆς παρὰ τῆς ψυχῆς ὁδηγίας, αὐτῆ μόνῃ τῆ αὐτῆς ἐμφύτῳ ἐνέσῃ ἀλόγῳ δυνάμει, τοσαῦτα ἀκοῆς τε καὶ θαύματος ἄξια κατορθώσασθαι;

Ἀλλ' ἐνταῦθα γενόμενοι, ἔγγιον τῷ Λεϊβνιτίῳ συμβάλλομεν. „Ἐνεργήσεις φησὶν ἐκεῖνος (1) τὰ σώματα κατὰ τὸ τοιόνδε σύστημα, καὶν εἰ μηδενίᾳ δοθεῖν ψυχῇ, αἴτε ψυχῇ, καὶν εἰ μηδὲν ὅλως δοθεῖν σῶμα· ἀμφω τε ἐνεργεῖ, ὡς εἶγε θάτερον ἐπὶ θάτερον ἐπιρρέσει.“ Διὰ τὴν ἐντελεχείαν ἀμέλει ἐξ ἀρχῆς παρὰ Θεῷ τέτων ἐκάσῳ οὐσιώδη δύναμιν. Ἀλλ' εἰπάτω ἡμῖν ὁ φιλόσοφος, πότερον ἢ τοιαύτη δύναμις δημιουργητὴ τυγχάνει; καὶ φησὶν· εἴτα ἢ διατηρεῖται σωζομένη ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως; πῶς γὰρ ἔ; Ἀλλ' οἱ διορισμοὶ τῶν δυνάμεων ἐκείνων ἀπὸ τῆς διασωσικῆς τῆ Θεῷ δυνάμεως ἐκπηγάξουσιν, ἢ γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν δυνάμεων εἰσὶ, τῶν ἐξ ἰδίας φύσεως ἑαυτὰς διοριζουσῶν; Εἰ γὰρ τὸ Α', τέτο δέγμα τὸ Καρτεσιῶ. Εἰ δὲ τὸ Β', δεῖ δὴ ἐνεῖναι αὐταῖς ταῖς δυνάμεσιν ἀποχρῶντα λόγον ἀπάντων τῶν διορισμῶν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνος ἀποδέχεται πάντα. Εὖ ἔν ἔχει. Ὑποτιθέσω ἤδη τὰς διορισμὸς σύμπαντας τῆ σώματος τῆ Μακεδόνα Ἀλεξάνδρου εἶναι 2000000. Τί τοίνυν; Ὁ λόγος τέτων ἀπαντων ὁ ὀλοχερής τε ἢ πλήρης ἔνεσιν ἄρα ἐξ ἀρχῆς συστάσεως τῷ σῶματι ἐκείνῳ, ἢ μή; Εἰ γὰρ τὸ Α', ἐπεὶ σὺν ἀπάσι καὶ

(1) Ἐν ἀρχ. φιλοσ. §. 84.

Λεϊβνίτιος ἀξιοῖ, τρεφέντος τῆ ὀλοχερῆς τε ἢ πεπληρωμένῃ λό-
 γῃ τῆ ἀποχρῶντος, τίθεσθαι ἅμα ὀλοχερῆς ἢ τὸ ἐξ ἐκείνης ἐ-
 πόμενον, ἅπαντες δὴθεν οἱ 2000000, διορισμοὶ-ἅμα ὑπάρξουσιν. Ἀλλ' ἀ-
 ποχρέμπτομαι. Εἰ δὲ τὸ Β', ὀλοχερῆς τε ἢ πλήρης ὁ λόγος οὗτος καθίστα-
 ται ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν δυνάμεων; ἢ ἐπιρροῇ τῇ παρὰ τῶν ἄλλων;
 ἢ ἀλλὰ θεῶ βουλήματι; Τὰ γεμῆν ἔρχατα τῶν Σχολαστικῶν ἐστὶ καὶ Καρτεσια-
 νῶν, ἢ Λεϊβνιτίῳ δοκεῖ ψευδῶς ἔχοντα. Τὸ δὲ πρότερον λόγῳ τελεῖται ἀ-
 ποχρῶντι ἑτέρῳ τινὶ, ἢ μηδενί; Ἀπαντῶσι (1) τὰς ἐνεργείας τῆ νῦ αἰτίας γί-
 νεσθαι διοριστικὰς μεταφυσικὰς μὲν, φυσικὰς δ' ἤ. Βαβαὶ τῆς κενολεξίας! Τί δὲ
 αἱ μεταφυσικαὶ αὐτὰ ἐπενεργῶσι τῷ σώματι; ἢ μὴ, ἀφορμαὶ δὲ ψιλὰ κα-
 θίσταται τῆ τὸ θεῖον ἐπενεργῆσαι αὐτῷ τῷ τῷ σώματι; ἢ μηδέτερον; Ρ' ἀ-
 διον συνιδεῖν ἕσασιν πάγαις ἀλίσκονται οἱ τῆ συστήματος τετῆ προΐσάμενοι.

Κ Ε Φ Α Λ. Γ.

Περὶ ἰδεῶν φύσεως καὶ Ἀρχῆς.

Π ρ ό τ. ΚΗ'.

„Οὐ δύναται ἡ ψυχὴ αὐτῇ ἑαυτῇ δημιουργικῇ αἰτία τυγχάνειν τῶν ἀ-
 „πλῶν ἰδεῶν.

Δεῖξις.

Αἱ γὰρ ἰδέαι εἰσὶν εἶδη τῶν εἴτε ὑφeszώτων, εἴτε καὶ δυνατῶν (ὁρ. ε').
 ἢ παριστῶν ἄρα πεφύκασι τὰς πραγματιώδεις οὐσίας τῶν ὧν εἰσὶ παραδείγμα-
 τα. Εἰ γῦν καθ' ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ παρήγε ταύτας, ὠφείλε τῷ ὄντι εἰδέναι
 τὰς πραγματιώδεις οὐσίας, αἷς ἂν ἀπεργάσαστο σύμφωνα τὰ εἶδη. Εἰ μὴ γὰρ,
 ἦν ἂν τὸ αἰτιατὸν ἄνευ τῆ λόγῃ τῆ ἀποχρῶντος, ὅπερ ἔκ ἐνι (πρῶτ. μέρ.
 Πρ. Ζ'). Εἰ δὲ εἰδήει, εἶχεν ἂν τὰς ἰδέας ἢ πρὶν ἔχειν. Ὅπερ ἀδύνατον.

Σχόλιον.

Διά τοι τῆτο καὶ ὁ τὰς ἀπλᾶς τῶν χρωμάτων ἰδέας μὴ φέρων, οὐδενὶ
 τρόπῳ δύναται αὐτὰς λαβεῖν ἐκ μαθήσεως. Ἀδυνατεῖ γὰρ δήπε ψυχὴ τὰς
 ἀπλᾶς ἰδέας ἑαυτῇ παράγειν, οἷα δὴ ἢ γραφεὺς τῆ ἀγνοουμένη εἰκόνα γρά-

(1) Οὕτω Βιλφινγγέριος.

Ε.Υ.Δ. Π.Κ.Τ.
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006